

ACADEMIA NAȚIONALĂ DE INFORMAȚII
„MIHAI VITEAZUL”
ȘCOALA DOCTORALĂ
INFORMAȚII ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT

Prof.univ.dr.

Adrian LESENCIUC

STUDENT DOCTORAND

Mădălina - Elena LUPU

BUCUREȘTI, 2023

ACADEMIA NAȚIONALĂ DE INFORMAȚII
„MIHAI VITEAZUL”
ȘCOALA DOCTORALĂ
INFORMAȚII ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**AMENINȚĂRILE HIBRIDE RUSE. CONȘTIENTIZARE ȘI
MODALITĂȚI DE COMBATERE**

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT

Prof.univ.dr.

Adrian LESENCIUC

STUDENT DOCTORAND

Mădălina - Elena LUPU

Teză elaborată în vederea obținerii
titlului de DOCTOR în INFORMAȚII ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

BUCUREȘTI, 2023

CUPRINS

CUPRINS

INTRODUCERE

CAPITOLUL 1

ARHITECTURA DE SECURITATE A SECOLULUI XX ȘI A SECOLULUI XXI - O ANALIZĂ EVOLUTIVĂ

- 1.1. Arhitectura de securitate a secolului XX - o abordare generală
- 1.2. Arhitectura de securitate a secolului XXI
- 1.3. Securitatea - extinderea conceptului de securitate națională și a instrumentelor puterii naționale aplicate în contextul crizei de securitate ruso - ucraineană (2021-2022)

CAPITOLUL 2

AMENINȚĂRILE HIBRIDE - O PROVOCARE LA ADRESA SECURITĂȚII ÎN SECOLUL XXI

- 2.1. Amenințarea hibridă - delimitare conceptuală
- 2.2. Federația Rusă - sursă a amenințărilor hibride
- 2.3. Motivațiile care stau la baza amenințărilor din partea Federației Ruse
- 2.4. Dimensiunea informațională (MEDIA OPS), dimensiunea de informare (INFO OPS) și dimensiunea psihologică (PSYOPS) a războiului hibrid
- 2.5. Războiul cognitiv - o extensie a dimensiunii informaționale (INFO OPS) și psihologice (PSYOPS) a războiului hibrid

CAPITOLUL 3

INVOLUȚIA DE LA HIBRID LA CONVENȚIONAL ÎN SECOLUL XXI

- 3.1. Federația Rusă - o amenințare convențională în secolul XXI
- 3.2. Invazia din Ucraina - limitări instituționale exploatate, sancțiuni aplicate și repercusiuni

CAPITOLUL 4

ANALIZA LITERATURII DE SPECIALITATE, A ROLULUI INTELLIGENCE, AL SOCIETĂȚII ȘI AL CULTURII DE SECURITATE ÎN COMBATAREA AMENINȚĂRILOR HIBRIDE

- 4.1. Analiza literaturii de specialitate privind combaterea amenințărilor hibride
- 4.2. Analiza rolului intelligence, al societății și al culturii de securitate în combaterea amenințărilor hibride

CAPITOLUL 5

ABORDAREA COLECTIVĂ A ORGANIZAȚIEI TRATATULUI ATLANTICULUI DE NORD ȘI A UNIUNII EUROPENE PRIVIND COMBATAREA AMENINȚĂRILOR HIBRIDE

- 5.1. Abordarea NATO privind combaterea amenințărilor hibride
- 5.2. Abordarea Uniunii Europene privind combaterea amenințărilor hibride

CAPITOLUL 6

ABORDAREA PARTICULARĂ A STATELOR VIZATE DE AMENINȚĂRILE HIBRIDE

- 6.1. Abordarea Marii Britanii, a Franței și a Germaniei privind combaterea amenințărilor hibride
- 6.2. Abordarea statelor nordice și a statelor baltice privind combaterea amenințărilor hibride
 - 6.2.1. Abordarea Finlandei privind combaterea amenințărilor hibride
 - 6.2.2. Abordarea Suediei, Norvegiei și Danemarcei privind combaterea amenințărilor hibride
 - 6.2.3. Abordarea statelor baltice privind combaterea amenințărilor hibride
- 6.3. Abordarea Cehiei și Poloniei privind combaterea amenințărilor hibride

CAPITOLUL 7

ABORDAREA ROMÂNIEI ÎN RAPORT CU AMENINȚĂRILE HIBRIDE. STUDIU DE CAZ

- 7.1. Narativele Federației Ruse promovate la adresa României
 - 7.1.1. Narativele ruse promovate pe pagina oficială de *Facebook* a *Ambasadei Federației Ruse* în România
 - 7.1.2. Narrative ruse identificate pe portalul *Inforadar*

7.1.3. Narative ruse rezultate de pe platforma *Veridica*

7.1.4. Narative ruse identificate și analizate de pe platforma *EUvsDisinfo*

7.2. Punctele tari și punctele slabe ale statului român

exploatate și potențial a fi exploatate de narativele ruse

7.2.1. Punctele tari ale României exploatate de narativele ruse

7.2.2. Punctele slabe sau vulnerabilitățile statului român potențial a fi exploatate și exploatate de narativele Federației Ruse

7.3. Demersuri de combatere ale statului român în raport cu amenințările hibride

7.4. România versus celelalte state analizate – o analiză comparativă a demersurilor inițiate în combaterea amenințărilor hibride

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

APPENDIX

În arhitectura de securitate a secolului XXI, una dintre provocările tipice este reprezentată de amenințările hibride proiectate de statul rus care produc efecte la nivel societal și sunt dificil de detectat și, implicit, de contracarat. Efectele amenințărilor hibride la nivel societal, dubla dificultate în detectarea și contracararea acestora, manifestarea la adresa statului român, dar și o potențială amplificare, în funcție de rezultatul *Invaziei din Ucraina*, justifică alegerea temei de cercetare. Tema cercetării, conștientizarea și combaterea amenințărilor hibride ruse, este o temă de actualitate. Conceptele asociate sunt noi și relevante în raport cu studiile de securitate și s-au dezvoltat teoretic și aplicativ în ultimii zece ani. În plus, atâta timp cât aceste amenințări privesc societatea în ansamblu, studiarea posibilităților de conștientizare și combatere necesită o abordare transdisciplinară, focalizată pe domeniul studiilor de securitate.

Pentru asocierea amenințărilor hibride cu principalul actor statal care le proiectează, dar și pentru conștientizarea acestora, am corelat variabilele într-o primă ipoteză de lucru, proiectând conjectural relația dintre actorul statal *Federația Rusă* și *amenințările hibride* la adresa securității naționale, ipoteză care a fost analizată în vederea validării sau invalidării în capitolul 2. În acest sens, am optat și pentru analiza paginii oficiale de *Facebook* a *Ambasadei Federației Ruse* în România în cadrul studiului de caz realizat în capitolul 7, nu doar din perspectiva posibilității de identificare a narativelor ruse, ci și din perspectiva raportării la o sursă oficială care să permită corelarea directă a narativelor promovate la adresa statului român cu statul rus. Ca urmare a *Invaziei din Ucraina*, declanșată la data de 24 februarie 2022, am extins analiza amenințărilor proiectate de statul rus în capitolul 3, pornind de la ipoteza numărul 2 conform căreia *Federația Rusă rămâne și o sursă a amenințărilor convenționale în secolul XXI*.

Pentru combaterea acestora, am ales ca punct de referință anul 2014 (anexarea Crimeei) și am stabilit ipoteza numărul 3, urmărind validarea sau invalidarea ei pe parcursul capitolelor 5 și 6 și care a presupus analiza relației conjecturale dintre *acțiunile hibride ruse, care au culminat cu anexarea Crimeei de către Federația Rusă și cu autoproclamarea independenței față de Ucraina a Republicilor Populare Donețk și Lugansk și demersurile semnificative ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și ale Uniunii Europene de conștientizare și combatere a amenințărilor hibride*.

Obiectivul principal al cercetării l-a reprezentat analiza amenințărilor hibride din partea actorului statal rus, amenințări care pot avea consecințe asupra sistemului național de securitate. Acest proces analitic s-a fundamentat pe doi piloni, *conștientizarea și combaterea* amenințărilor hibride. Din obiectivul proiectat au derivat trei elemente centrale ale cercetării: securitate, conștientizare și combatere, elemente care au condus la o proiecție deductivă paralelă. Astfel, în organizarea parcursului investigativ deductiv, în capitolele 2 și 4 au fost urmate parcursuri analitice paralele.

Referitor la primul element, prin intermediul prezentei teze ne-am propus să realizăm în primul capitol un cadru general de analiză a securității naționale. Referitor la celelalte două elemente centrale și piloni ai demersului de cercetare, capitolele 2 și 3 s-au concentrat pe conștientizarea amenințărilor proiectate de statul rus, iar următoarele capitole (4, 5 și 6) pe cel de-al doilea pilon, vizând combaterea amenințărilor hibride. În capitolul 7, au fost analizați conjugat cei doi piloni din structura de rezistență a prezentei teze. Realizarea unui cadru general de analiză a securității, identificarea gradului de conștientizare, inclusiv la adresa statului român și a modalităților de combatere a amenințărilor hibride au fost rezultatele așteptate de la acest demers.

Primul capitol a avut la bază conceptul de *securitate* spre care sunt direcționate toate amenințările. Ne-am propus să realizăm un tablou al amenințărilor la adresa securității secolului XX, să identificăm actorii principali în problematica securității globale la începutul secolului XXI și să încheiem cu prezentarea noului cadru de analiză a conceptului de *securitate*, cadru abordat de teoreticienii *Școlii de la Copenhaga de Studii de Securitate* prin transferul accentului de la dimensiunea militară către dimensiuni non-militare, cadru util în abordarea amenințărilor hibride.

Capitolele 2 și 3 au avut la bază primul pilon, conștientizarea amenințărilor hibride. În capitolul 2, ne-am propus să evidențiem tranzitul de la amenințările convenționale din secolul XX la amenințările hibride din secolul XXI, ilustrând dimensiunea *soft* a acestora, configurată în logica *cognitive warfare*. În capitolul 2, ne-am proiectat să delimităm conceptual amenințările hibride, să analizăm rolul actorului statal rus care le proiectează și a motivației care se află la baza acestora și să încheiem cu analiza teoretică și aplicativă a dimensiunilor războiului hibrid (*hybrid warfare*): informațională și psihologică și totodată cu analiza războiului cognitiv (*cognitive warfare*), care reprezintă o extensie a celor două dimensiuni.

În contextul *Invaziei din Ucraina*, Federația Rusă a fost analizată și din perspectiva proiectării și punerii în aplicare pe câmpul de luptă a unor amenințări convenționale, ceea ce presupune o involuție de la *soft power* și *sharp power* la *hard power* și o menținere în logica doctrinară a celui de-*Al Doilea Război Mondial* și a *Războiului Rece*. Această analiză a reprezentat obiectivul secundar al demersului de cercetare.

Capitolele 4, 5 și 6 au avut la bază al doilea pilon al cercetării, combaterea amenințărilor hibride. În demersul deductiv paralel, am realizat în capitolul 4 analiza literaturii de specialitate, a rolurilor intelligence, al societății (rezilienței societale) și al culturii de securitate în combaterea amenințărilor hibride. Am continuat cu poziționarea unor organizații în cadrul cărora statul român deține calitatea de stat membru (*Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Uniunea Europeană*) în raport cu amenințările hibride ale Federației Ruse. Am încheiat studiul cu analiza poziționării unor state de pe teritoriul Europei vizate de amenințările hibride (Marile Puteri europene, statele nordice și cele baltice, Cehia și Polonia), cu intenția identificării unor modele de bune practici care să fie translatate de către România.

Capitolul 7 a fost dedicat unui studiu de caz al României în raport cu amenințările hibride. În ceea ce privește statul român, care a reprezentat obiectul unei cercetări distincte, conștientizarea amenințărilor hibride s-a realizat prin identificarea narativelor ruse promovate la adresa statului român, prin sintetizarea volumului de date rezultat, prin gruparea acestora în tematici în funcție de conținut și prin clasificarea narativelor subsumate acestor tematici. În continuarea demersului de conștientizare a amenințărilor hibride la adresa statului român, am realizat o analiză a acestora prin corelarea cu punctele tari (pilonii securitari și economici) și cu punctele slabe ale statului român (vulnerabilitățile). Referitor la combaterea acestui tip de amenințări, am identificat inițiativele realizate de statul român și am realizat o analiză comparativă a acestor demersuri în raport cu cele inițiate de statele analizate anterior.

În scopul atingerii obiectivelor propuse, am realizat o cercetare transversală, mixtă, cantitativ-calitativă. Metodele de cercetare utilizate au fost analiza literaturii de specialitate, analiza istorică, studiul de caz, analiza comparativă și analiza de conținut (cantitativă și calitativă), ultima metodă facilitând realizarea analizei conținutului narativelor ruse promovate la adresa statului român. Paradigma asumată în limitele căreia ne-am dezvoltat cercetarea a fost paradigma constructivistă. Limitele cercetării au fost reprezentate de factorul temporal și de ordin tehnologic.

În realizarea obiectivului principal, am demonstrat cele două ipoteze de lucru privind conștientizarea, respectiv că *Federația Rusă este o sursă a amenințărilor hibride* și că *statul rus rămâne și o sursă a amenințărilor convenționale în secolul XXI*. Totodată, am demonstrat relația conjecturală dintre *acțiunile hibride ruse, care au culminat cu anexarea Crimeei de către Federația Rusă și cu autoproclamarea independenței față de Ucraina a Republicilor Populare Donețk și Lugansk și demersurile semnificative ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și ale Uniunii Europene de conștientizare și combatere a amenințărilor hibride*.

Din primul capitol, a rezultat o imagine de ansamblu a arhitecturii de securitate a secolului XX conturată de *Primul Război Mondial, de Al Doilea Război Mondial și de Războiul Rece*. Totodată, a rezultat o imagine de ansamblu a arhitecturii de securitate a secolului XXI configurată de cei cinci membri permanenți ai *Consiliului de Securitate al ONU* și periclitată de către China și Federația Rusă, utilizând modalități diferite de proiectare a puterii, economice versus militare. Din acest capitol, a mai rezultat că toate instrumentele puterii naționale (*diplomatic, informațional, militar și economic*) au fost integrate de președintele american în detensionarea *crizei ruso - ucraineană (2021-2022)*, dimensiunea diplomatică fiind prima opțiune. În abordarea acestei crize, din declarația președintelui american a fost identificat ca element de noutate un răspuns simetric sau o nouă formă de răspuns care va fi aplicată la atacurile cibernetice inițiate de către Federația Rusă la adresa companiilor sau infrastructurii critice ale SUA și ale aliaților.

Din cel de-al doilea capitol, a rezultat că Federația Rusă este percepută ca fiind o amenințare hibridă la adresa arhitecturii securității europene și internaționale prin acțiunile hibride inițiate din 2008 până în prezent, întreprinse în: Georgia (2008), Ucraina (2014, 2022), SUA (2016, 2020), Marea Britanie (2016) sau Franța (2017). Exceptând aceste cinci state, a rezultat că statul rus a inițiat de la începutul secolului XXI până în prezent acțiuni la adresa integrității electorale și a politicii interne din cadrul a cincisprezece state, vizând producerea anumitor schimbări la nivel cognitiv și acțional. Aceste acțiuni ruse au demonstrat prima ipoteză de lucru, dar și faptul că Federația Rusă acționează în baza unei strategii de influențare orientată către *Marile Puteri* de pe teritoriul Europei și de pe scena internațională, către statele aflate în proximitatea Federației Ruse și către statele în care a fost exercitată influență rusă în trecut.

Din realizarea obiectivului secundar în capitolul 3, a rezultat o involuție de la *soft power* și *sharp power* la *hard power* și o menținere a statului rus în logica doctrinară a celui de-Al Doilea Război Mondial și a Războiului Rece. Totodată, am evidențiat nefuncționalitatea Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite în cazul în care unul dintre membrii permanenți este direct implicat (sau în cazul în care ar putea fi direct interesat, putem adăuga) în problema supusă dezbaterii, nefiind obținută o decizie unanimă de sancționare a acestui stat direct implicat, din partea acestui organism.

Din acest capitol, a mai rezultat că dimensiunea diplomatică și-a dovedit funcționalitatea în adoptarea unui răspuns unitar al Statelor Unite ale Americii și al aliaților și că prin aplicarea sancțiunilor, dimensiunea economică a devenit o contrapondere la utilizarea dimensiunii militare, în absența unui răspuns similar. Cu toate că astfel de sancțiuni aplicate ar putea reprezenta un factor de descurajare pentru alte state care vizează astfel de acțiuni în viitor, constatăm că acestea nu remediază faptul că până în prezent nu există o modalitate eficientă de prevenire și de sancționare a unei agresiuni militare inițiate de către un stat care deține calitatea de membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU.

Invația din Ucraina a confirmat ipoteza de lucru conform căreia *Federația Rusă rămâne și o sursă a amenințărilor convenționale în secolul XXI*, a reiterat importanța securității statale, a atras o amplificare a forțelor militare NATO în proximitatea graniței ruse și a determinat o schimbare majoră în arhitectura de securitate a țărilor nordice Finlanda și Suedia care au solicitat aderarea la NATO. Această inițiativă a statelor nordice, având la bază fundamente securitare, relevă pe de-o parte gradul ridicat de conștientizare cu privire la amenințarea la adresa securității și pe de altă parte relevă incapacitatea statelor de a-și asigura securitatea proprie, vectorul de securitate NATO fiind o alternativă viabilă.

Din perspectivele identificate în literatura de specialitate în capitolul 4, reținem un model de strategie integrator care să asigure descurajarea, detectarea și combaterea amenințărilor hibride. Acest model ar trebui să fie fundamentat la nivel internațional pe alinierea politicii internaționale între *Marile Puteri*, pe o cooperare internațională care să fie credibilă și pe o abordare multinațională care să fie centralizată în cadrul unei instituții internaționale, a unei alianțe internaționale care să contracareze amenințările hibride, respectiv în cadrul unui tratat internațional similar *Tratatului Internațional de Control a Armelor* care să vizeze utilizarea instrumentelor cibernetice pe timp de pace.

La nivel guvernamental, a rezultat un model de strategie care ar trebui fundamentat pe o guvernare națională și un concept de securitate consolidate; pe obiective strategice racordate la realitate; pe limite stabilite pentru factorii de decizie care să semnaleze momentul pentru luarea de măsuri adecvate; pe principiul transparenței guvernamentale; pe strategii de combatere a amenințărilor hibride bazate pe atributele de blocare, confruntare, naturalizare sau ignorare; pe coordonarea și cooperarea instituțiilor interne și pe definirea concretă a actorilor principali cu responsabilități în dezvoltarea unor răspunsuri și în combaterea acestora.

La nivel instituțional, a rezultat un model de strategie fundamentat pe descurajarea convențională prin existența unei puteri militare, a unei prezențe militare care să asigure funcția de descurajare și oferirea unui răspuns rapid în statele vulnerabile și a unei planificări militare care să susțină războaiele hibride, însă fără a apela la acțiuni convenționale extinse. Totodată, a rezultat un model fundamentat pe componenta de intelligence; pe evaluarea riscurilor; pe cunoașterea internă a vulnerabilităților naționale; pe cunoașterea externă a adversarului și identificarea instrumentelor care ar putea fi utilizate de statul agresor și a obiectivelor setate în raport cu vulnerabilitățile existente; pe protejarea activă a funcțiilor de bază și asigurarea securității și diversității resurselor strategice; pe inițiative de reducere a dependenței statelor europene de energia rusă și pe protejarea infrastructurii prin introducerea unei legislații care să reglementeze protecția acesteia.

Tot la nivel instituțional, a rezultat un model de strategie care ar trebui fundamentat pe creșterea gradului de conștientizare cu privire la dezinformare; pe consolidarea culturii de securitate; pe consolidarea domeniului mediatic, pe creșterea fluxului de informații pozitive și pe reglementarea unor sancțiuni în domeniul mediatic la adresa operațiilor informaționale; pe comunicarea strategică bazată pe proactivitate și pe transparență; pe inițierea unor demersuri educaționale (introducerea alfabetizării media și digitală, o programă de școlarizare a personalului militar și diplomatic care să includă războiul hibrid); pe reforme de securitate internă (transparență, combaterea corupției) și pe consolidarea unei reziliențe la nivel societal, cognitiv, guvernamental, național și european.

Pentru consolidarea rezilienței, a rezultat un model de strategie care implică o abordare duală a întregului guvern și a întregii societăți; consolidarea sentimentului de încredere a societății în clasa politică; efectuarea de către factorii de decizie a unor declarații publice asumate și respectate; realizarea unor rapoarte anuale referitoare la natura amenințărilor

proiectate de Federația Rusă pe întreg globul; monitorizarea diviziunilor existente la nivelul societății și a finanțării externe a acestora; discreditarea surselor ruse și adoptarea unei politici transparente care vizează expunerea, atribuirea și blamarea publică a actorilor și a acțiunilor hibride. Un lanț al rezilienței rezultat din cercetare și la care putem adăuga o componentă internațională este constituit din reziliență cognitivă - reziliență societală - reziliență guvernamentală - reziliență națională - reziliență internațională.

În capitolul 4, susținem că rolul intelligence în combaterea amenințărilor la adresa securității naționale este insuficient fără configurarea unor politici de răspuns din partea decidenților politici, în timp ce implementarea acestor politici de răspuns este ineficientă fără implicarea societății. Mai susținem că o poziționare în raport cu acest tip de amenințări ar trebui orientată dinspre interior către exterior și dinspre necunoaștere sau cunoaștere eronată către cunoaștere validă, pledăm pentru necesitatea existenței unei culturi de securitate consolidate, fundament pe care să poată fi dezvoltată și implementată ulterior *o politică educațională hibridă*. Totodată, propunem preluarea și adaptarea la particularitățile statului român a demersurilor recente ale Republicii Moldova și ale Italiei privind cultura de securitate.

Din capitolul 5, a rezultat că după atacurile cibernetice la adresa Estoniei din anul 2007 până la începutul anului 2014, au fost înființate trei *Centre de Excelență NATO* în domeniul cibernetic (2008, Estonia), al securității energetice (2012, Lituania) și al comunicării strategice (ianuarie 2014, Letonia). După anul 2014, a fost adoptată o *Strategie* privind rolul NATO în procesul de combatere a războiului hibrid (2015) și a fost înființat un *Centru de Excelență* în domeniul combaterii amenințărilor hibride (2017, Finlanda) care operează sub auspiciile UE și NATO.

Din capitolul 5, a mai rezultat că din 2014 până în prezent, NATO a organizat cinci *Summit-uri* (2014 în Țara Galilor, 2016 la Varșovia, 2018 și 2021 la Bruxelles, 2022 la Madrid) care au inclus în mod constant și prioritar tematica hibridă pe agenda de discuții. În urma *Summit-urilor de la Varșovia* (2016), Bruxelles (2021) și în baza noului *Concept Strategic* adoptat cu ocazia *Summit-ului de la Madrid* (2022), remarcăm ca element de noutate introducerea unei reglementări legale privind posibilitatea ca articolul 5 din *Tratatul de la Washington* să fie invocat în cazul amenințărilor hibride și al atacurilor cibernetice (Varșovia, 2016; Bruxelles, 2021), respectiv al atacurilor spațiale (Madrid, 2022). Pe de-o parte, asistăm la nivelul de importanță pe care l-au dobândit amenințările hibride, cibernetice și spațiale în

raport cu atacul armat, iar pe de altă parte remarcăm extinderea posibilității aplicării articolului 5, în afara cazurilor de atac armat.

Din acest capitol, a mai rezultat că amenințarea hibridă proiectată de Federația Rusă pe teritoriul european a devenit, din anul 2014 până în prezent, o prioritate pentru *Uniunea Europeană* care a adoptat un număr important de documente sub forma unor Comunicări, Strategii, Planuri de acțiune, Coduri, Rezoluții, Rapoarte, Directive sau Busole și prin intermediul unor Grupuri Operative, Proiecte, *Celule* sau Centre, toate având ca element comun combaterea amenințării hibride.

Din capitolul 6, a rezultat că statele analizate (Marile Puteri europene, statele nordice și cele baltice, Cehia și Polonia) s-au poziționat în raport cu amenințările hibride prin adoptarea unor măsuri în mai multe domenii: al politicii externe și de securitate; cel militar; al apărării civile; intelligence; cibernetic; societal; educațional; legislativ; al cercetării; al combaterii dezinformării; al rezilienței comunității de afaceri; al rezilienței financiare; al comunicării strategice; prin apartenența la *Centre NATO de Excelență* și alte Centre și prin implicarea în proiecte europene și naționale.

În adoptarea acestor măsuri, apreciem că Marea Britanie se remarcă prin inițiativa mediatică privind proiectul de mentorat al generației tinere de către jurnaliști (2017), prin adoptarea unei *Strategii de Alfabetizare Media Online* (2021) și a unui Plan de Acțiune aferent în baza căruia sunt proiectate diferite instrumente (Grup de lucru, Portal Online, Program de Formare, influenceri, Forum, Campanie de Comunicare) care să faciliteze procesul de alfabetizare. Franța s-a remarcat prin combaterea influenței ruse în alegerile prezidențiale din 2017, în timp ce Germania s-a remarcat prin prevederi riguroase implementate pentru combaterea discursului instigator la ură online și al dezinformării.

Finlanda se distinge prin abordarea colaborativă a întregului guvern și a întregii societăți în securizarea funcțiilor vitale ale statului, prin realizarea unei *Strategii de Securitate pentru Societate* și prin prezența unor analiști de intelligence în biroul prim-ministrului care asigură o avertizare rapidă asupra amenințărilor hibride. Suedia se remarcă prin numirea primului ambasador și trimis special al *Ministerului de Externe* pentru combaterea amenințărilor hibride; prin informarea și pregătirea populației pe durata unei crize sau a unui război prin intermediul unei broșuri; prin înființarea unui *Centru de Studii pentru Amenințările Asimetrice* și prin realizarea unor *Obiective pentru apărarea totală suedeză 2021–2025*. Norvegia se

distinge prin realizarea unor demersuri care vizează consolidarea apărării norvegiene în raport cu un potențial război hibrid și prin studii dedicate rezilienței comunității de afaceri.

Estonia se remarcă prin desemnarea unui ambasador cu atribuții în domeniul securității cibernetice, prin înființarea unui *Departament de Diplomatie Cibernetică* și a unui nou canal TV în limba rusă adresat minorității ruse de pe teritoriul Estoniei. Lituania se distinge prin realizarea unui *Manual privind recomandări de supraviețuire în cazurile unor situații de urgență și a unui potențial război*. Cehia se evidențiază prin înființarea unui *Centru împotriva Amenințărilor Teroriste și Hibrice* și prin adoptarea unei *Strategii Naționale pentru Combaterea Interferenței Hibrice*, în timp ce Polonia se remarcă prin crearea unui algoritm special care să detecteze știrile false.

Din capitolul 7 dedicat studiului de caz aplicat la nivelul României, dimensiunea de conștientizare a amenințărilor hibride s-a realizat prin setarea a trei obiective: identificarea narativelor ruse din sursele deschise (1), sintetizarea datelor rezultate, gruparea lor în tematici în funcție de conținut și clasificarea acestora prin intermediul analizei de conținut (2) și corelarea narativelor rezultate cu punctele tari și cu punctele slabe ale statului român (3). Dimensiunea de combatere s-a realizat prin setarea a două obiective: identificarea demersurilor care au fost adoptate de statul român în raport cu amenințările hibride (4) și realizarea unei analize comparative a acestor demersuri inițiate de statul român în raport cu cele inițiate de celelalte state analizate anterior (5).

În realizarea primului obiectiv, au fost identificate narative ruse pe pagina oficială de *Facebook* a *Ambasadei Federației Ruse* în România în intervalul 26.02.2022 - 28.11.2022, pe portalul știrilor corecte *Inforadar* pe durata 22.12.2021 - 17.01.2023 și în *Baza de Date* a platformei *EuvsDisinfo*, în intervalul 19.01.2016 - 05.11.2022. Totodată, au fost preluate narativele ruse rezultate de pe platforma *Veridica* (2021).

În realizarea celui de-al doilea obiectiv, au rezultat 169 de narative ruse promovate pe pagina oficială de *Facebook* a *Ambasadei Federației Ruse* în România, narative care au fost grupate în trei tematici principale: decredibilizarea Statelor Unite ale Americii (76), a *Uniunii Europene* (26) și a *Organizației Tratatului Atlanticului de Nord* (17); consolidarea unei imagini pozitive a statului rus (30), în oglinda unei imagini negative a Occidentului și decredibilizarea unor state europene (Marea Britanie, România, Franța, Republica Cehă, Suedia, Germania și Italia) și a liderilor acestora (20).

În ceea ce privește tematica nr. 1, narativele ruse subsumate acestei tematici profilează un stat american a cărui istorie cu statul indian a dovedit falsitate și lipsă de încredere; un prim și singular stat care a utilizat arme nucleare în cel de-*Al Doilea Război Mondial* (Hiroshima, Nagasaki) și a cărui istorie din cel de-*Al Doilea Război Mondial* nu le oferă dreptul moral de a condamna *Invazia din Ucraina*; un stat care a efectuat atacuri aeriene la nivelul statului român în anul 1944; un stat invadator care a exploatat națiuni asiatice și africane; un stat cu implicații în lovituri de stat la nivelul mai multor state (inclusiv în Ucraina în 2014) și un stat care a acționat împotriva populației civile în mai multe state, de-a lungul istoriei (Vietnam - 1964, Iugoslavia - 1999, Afganistan - 2001, Irak - 2003, Libia - 2011, Siria – 2014, cu titlu de exemplu).

Din perspectiva politicii externe, statul american este portretizat ca fiind un stat promotor al unei lumi unipolare, un stat care are tendințe hegemonice și care pe durata procesului hegemonic exercită presiune maximă la nivelul statelor independente și al cărui preț pentru aceste tendințe este plătit de state, precum Ucraina și totodată un stat care are orientări exclusive în favoarea obținerii unor avantaje de pe teritoriul Europei, al Asiei și al Orientului Mijlociu.

În aceeași oglindă a politicii externe, statul american este portretizat ca fiind un stat care manifestă un comportament destabilizator la nivel mondial; a cărei diplomație este caracterizată de imixtiune la nivelul celorlalte state; care are ca efect destabilizarea acestora, precum în cazul Taiwan, Kosovo, Irak, Libia sau Afganistan, cu titlu de exemplu; un stat care compromite dreptul internațional, stabilitatea strategică și cooperarea la nivel multilateral; ale cărui politici au efecte negative pentru statele vulnerabile aflate în curs de dezvoltare și pentru *Uniunea Europeană*; respectiv un stat care vizează să diminueze puterea militară a Europei și să dezindustrializeze acest continent.

Din perspectivă internă, narativele ruse promovează un stat american divizat și deținător al unui sistem de alegeri care nu poate garanta desfășurarea unui proces electoral legitim; un stat ai cărui alegători sunt circumspecți în ceea ce privește rezultatele alegerilor; respectiv un stat care se confruntă cu cea mai mare rată de inflație din ultimii 40 de ani, inflație care are legătură directă cu *Invazia din Ucraina*, război la care statul american contribuie prin sancțiuni pentru statul rus, dar și prin asistență militară acordată statului ucrainean.

În raport cu *Invazia din Ucraina*, statul american este prezentat ca fiind un stat a cărui politică agresivă a determinat acest război; un stat care direcționează *Invazia din Ucraina* către un război nuclear; care prin asistența militară oferită Ucrainei prelungeste invazia și care inițiază toate demersurile de prelungire a acestuia într-un orizont cât mai îndepărtat; care se confruntă, în prezent, cu deficiențe economice alarmante și care se îndreaptă către o criză economică; un stat ai cărui cetățeni dezagrează furnizarea de armament statului ucrainean; respectiv un stat care va abandona statul ucrainean, în cele din urmă.

În ceea ce privește poziționarea Statelor Unite ale Americii față de Federația Rusă, narativele ruse creionează un stat american al cărui obiectiv principal este reprezentat de către exterminarea statului rus; a cărui politică desfășurată încercuiește statul rus, lăsându-i nicio opțiune de ieșire; care este dezinteresat în procesul de cooperare cu partea rusă și care stopează furnizarea de cereale din statul rus către statele beneficiare.

Referitor la *Uniunea Europeană*, narativele ruse conturează o uniune ai cărei reprezentanți proclamă în mod simultan război și coexistență cu statul rus; care este marcată de o criză politică și una energetică; care se confruntă cu dificultăți financiare, ca urmare a sancțiunilor aplicate statului rus; care irosește resursele financiare ale statelor membre pentru *Invazia din Ucraina*, făcându-se apel în acest context la cetățenii care acceptă acest lucru și nu în ultimul rând o uniune a cărei asistență militară contribuie în mod direct și implicit la continuarea *Invației din Ucraina*.

Referitor la *Organizația Tratatului Atlanticului de Nord*, această alianță politico-militară este conturată de către narativele ruse ca fiind un instrument utilizat de Statele Unite ale Americii în procesul hegemonic și o alianță care se confruntă cu dificultăți economice derivate din sancțiunile ruse aplicate, dificultăți care se vor extinde pe întreg teritoriul Europei. În raport cu statul rus, NATO este conturat ca fiind o alianță cu caracter ofensiv care nu respectă rezoluțiile de securitate ruse, a cărei planificare din domeniul militar se fundamentează pe confruntarea cu statul rus și a cărei politică are un caracter agresiv de descurajare rusă. În raport cu *Invazia din Ucraina*, alianța este prezentată ca fiind responsabilă pentru declanșarea invaziei, ai cărei instructori participă la acțiunile militare ale Ucrainei prin funcția de coordonare, ca fiind dispusă să lupte împotriva statului rus și ca având un grad improbabil de succes, per ansamblu, în Ucraina, similar eșecului din Afganistan.

Narativele ruse subsumate tematicii nr. 2 promovează o imagine pozitivă a unui stat rus care are un caracter umanitar prin acțiunile desfășurate în mai multe state (Ucraina, Africa, Afganistan sau Siria); a unui stat promotor al păcii între națiuni; a unui stat care a fost determinat să atace Ucraina și să se apere în raport cu hegemonia SUA și împotriva căruia se desfășoară o campanie de dezinformare la nivel mondial care are un caracter excepțional. Totodată, narrativele ruse promovează imaginea unui stat rus care deține o armată invincibilă, fapt demonstrat de istorie; cu un lider care beneficiază de o încredere a populației aflată pe o pantă ascendentă; un stat care va face parte din peisajul celor patru *Mari Puteri* care vor reconfigura ordinea internațională; care se află în relații de interdependență și de prietenie cu numeroase state și un stat cu o economie stabilă în anul 2022, în pofida sancțiunilor occidentale aplicate. Cu ocazia aniversării, sunt reamintite anumite momente istorice (Bătălia de la Stalingrad din 1942, Bătălia de la Kursk din 1943) și anumite personalități istorice (Petru cel Mare) care simbolizează un stat rus victorios, puternic, măreț.

În consolidarea acestei imagini pozitive, narrativele ruse profilează un stat chinez care susține politica beligerantă rusă în deciziile *Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite* și care participă la exerciții militare desfășurate pe teritoriul rus; un stat ungar care se opune politicii de sancționare a Federației Ruse promovate de *Uniunea Europeană*; state arabe care resping subordonarea față de Occident și state africane care au adoptat o politică echilibrată în raport cu *Invația din Ucraina*.

Narativele ruse care au fost subsumate tematicii nr. 3 vizează lipsa de credibilitate a unor state și lideri de pe teritoriul Europei (Marea Britanie, România, Franța, Republica Cehă, Suedia, Germania, Italia) pentru a le decredibiliza atât la nivel intern, cât și internațional. Statelor europene le este atrasă atenția asupra faptului ca nu acționează în interes propriu, ci în favoarea Statelor Unite ale Americii, cu prețul pierderii propriei suveranități. 34 de state (Polonia, România, Marea Britanie, Croația, Belarus, Franța, Bosnia și Herțegovina, Estonia, Kosovo, Albania, Lituania, Portugalia, Germania, Macedonia de Nord, Finlanda, Irlanda, Italia, Elveția, Olanda, Suedia, Cehia, Spania, Letonia, Norvegia, Belgia, Danemarca, Austria, Grecia, Bulgaria, Slovacia, Republica Moldova, Muntenegru, Ungaria, Luxemburg) de pe teritoriul Europei sunt indicate de narrativele ruse ca fiind participante la *Invația din Ucraina*, prin intermediul unor mercenari, inclusiv statul român care se plasează pe poziția a doua după numărul de mercenari care au fost trimiși pe teritoriul ucrainean.

Narativele ruse conturează un stat britanic vulnerabil pe durata mandatelor liderilor politici britanici: Boris Johnson, Ben Wallace și Liz Truss și al cărui prim-ministru, Boris Johnson, impulsionează liderii politici francezi și germani să amplifice susținerea acordată statului ucrainean. De asemenea, statului britanic îi este imputată implicarea în atacurile teroriste care au avut loc asupra gazoductelor *NordStream* și a celor de la Sevastopol.

În ceea ce privește România, narrativele ruse fac apel la istoria comunistă și la efortul comun al românilor și rușilor în procesul de eliberare a teritoriului român de germani după lovitura de stat din data de 23 august 1944, pe de-o parte. Pe de altă parte, narrativele ruse reliefează un stat român care acționează în baza unor indicații din partea Occidentului, fără a avea o independență decizională cu orientare națională. Totodată, reliefează un stat care acționează în mod nejustificat și provocator împotriva diplomaților ruși de pe teritoriul român prin expulzarea acestora, mod de acțiune care se regăsește la nivelul mai multor state membre NATO și UE. Din perspectiva dezinformării, *Ambasada Federației Ruse* în România, în data de 01 martie 2022, semnală faptul că acțiunile militare ruse din Ucraina începute în data de 24 februarie 2022 sunt supuse unor campanii de dezinformare ample promovate la nivelul SUA și al Europei și oferea linkuri cu privire la acestea.

Narativele ruse profilează un stat francez aflat în declin care se confruntă cu o potențială retragere a unor investitori de pe teritoriul francez; un stat ceh marcat de proteste desfășurate împotriva guvernului și mass-mediei cehe, care se confruntă cu cea mai mare rată a inflației din ultimii 30 de ani și cu o viitoare criză energetică; un stat suedez a cărui politică este decisă de către SUA, fără consultarea opiniei publice suedeze; un stat german subordonat intereselor NATO și SUA și un stat italian divizat cu privire la politica statului italian de susținere a Ucrainei, precum și a sancțiunilor europene aplicate statului rus.

Prin promovarea și repetarea acestor narrative adresate populației americane, populației statelor aliate SUA, statelor membre ale UE și ale NATO, apreciem că Federația Rusă vizează divizarea internă a statului american și a statelor membre UE și NATO, divizarea externă a frontului comun de susținere a statului ucrainean, a blocului de sancționare a statului rus și o recuperare a deficitului de imagine prin efectuarea unui transfer de imagine de la un stat promotor al războiului către imaginea unui stat promotor al păcii.

De pe portalul știrilor corecte, *Inforadar*, au rezultat 12 narative ruse care au un caracter exclusiv militar, care sunt centrate pe participarea personalului militar român la *Invația din Ucraina* (10) și care sunt orientate către atacarea Federației Ruse (2), de către alianțele, partenerii strategici și aliații statului român, de pe teritoriul statului român. În acord cu narativele ruse, statul român facilitează atacarea statului rus prin permiterea desfășurării unor exerciții multinaționale, a deplasării unor vehicule militare americane către Ucraina și prin modificări legislative în domeniul militar.

Din cele două articole postate pe platforma anti-dezinformare și fake news, *Veridica*, au fost constatate două orientări ale narativelor ruse, către Occident și către statul român. Occidentul este conturat ca având un istoric revizionist în antiteză cu un stat rus care beneficiază de un istoric pașnic și ale cărui interese cu caracter individualist și coercitiv interferează în procesul de conciliere dintre statul român și cel rus, state care împărtășesc valori religioase, lingvistice, conceptuale și culturale comune.

Narativele ruse conturează un stat român a cărui politică externă inițiată în anul 2007 (aderarea la *Uniunea Europeană*) a generat efecte negative la nivelul calității vieții în raport cu perioada comunistă; a cărui politică de unire cu Republica Moldova este legitimă, similar revenirii Peninsulei Crimeea la Federația Rusă; a cărui politica internă la nivelul anilor 2017 - 2019 a fost marcată de proteste împotriva susținătorilor *Uniunii Europene*; un stat care s-a confruntat cu existența unui *stat paralel* (2016-2020), cu o *dictatură medicală* și cu interzicerea libertății religioase pe durata pandemiei de COVID-19 (2019 - 2021).

Din analiza de conținut a cazurilor de dezinformare colectate în *Baza de Date* a platformei *EuvsDisinfo*, a rezultat un număr de 131 de narative, dintre care 93 de narative fac referire în mod explicit la România și 38 de narative fac referire în mod tangențial la statul român. Acestea au fost grupate în trei tematici și clasificate în trei clase: principale, secundare și terțiare. Narativele fac referire la avansul NATO la granița de Est a Europei (39 de narative), la proiectul *România Mare* (29 de narative) și la efectele negative ale *Uniunii Europe* în raport cu statele membre din Estul Europei, inclusiv România (13 narative), dar și alte narative (12) centrate pe alte 8 tematici.

Narativa principală nr. 1 se referă la avansul *Organizației Tratatului Atlanticului de Nord* în Estul Europei în proximitatea Federației Ruse, prin includerea țărilor baltice, a Poloniei și a României în cadrul acestei alianțe. Din această tematică principală au rezultat patru

narative secundare. *Narativa secundară nr. 1* are ca tematică *Atlantismul* statelor din Europa de Est (Lituania, Letonia, Estonia, Polonia și România), prin intermediul căruia Statele Unite ale Americii vizează crearea unui bloc estic compus din aceste state care să reprezinte o contrapondere la Europa de Vest și care să fie orientat împotriva Federației Ruse.

Narativa secundară nr. 2 se referă la pregătirea personalului militar american pe teritoriul României în vederea atacării statului rus. *Narativa secundară nr. 3* se referă la zona Mării Negre din perspectiva unei zone de conflict militar, perspectivă rusă determinată de prezența amplificată a NATO, în mod particular în România și Bulgaria și în cele din urmă de exercițiile militare desfășurate de membrii NATO în regiunea Mării Negre.

Narativa secundară nr. 4 se referă la caracterul ofensiv al sistemelor de apărare antirachetă instalate pe teritoriul României (Deveselu) și al Poloniei. Din această narativă au rezultat *patru narative terțiare*. *Narativa terțiară nr. 1* lansează o întrebare cu referire la acordul populației României privind amplasarea unei baze militare a NATO în România, o bază militară care să aibă ca scop descurajarea statului rus. *Narativa terțiară nr. 2* atrage atenția asupra unei posibile ținte a bazei militare de la Deveselu în cazul unei prime lovituri nucleare din partea statului rus, *narativa terțiară nr. 3* extinde consecințele de la securitatea României și la securitatea statelor vecine, indicând cu titlu de exemplu Republica Moldova. *Narativa terțiară nr. 4* indică Estonia, România și Polonia ca având un statut inferior și ca fiind state experiment pentru echipamentele militare ale NATO în raport cu celelalte state membre NATO, precum Germania, Franța sau Italia.

Dintre *famiile* de narațiuni utilizate, se livrează narative particulare de tipul *Patria Mamă* pentru fostele state sovietice în care se află populație rusă, în timp ce în alte state, inclusiv în România, se face apel la interese de securitate comune, precum reluarea teritoriilor pierdute. *Narativa principală nr. 2* a fost reprezentată de proiectul *România Mare* care ar presupune integrarea regiunii Transnistria și a Republicii Moldova și a regiunilor din Ucraina: Cernăuți și Odesa. Această narativă rusă face apel la istorie, la naționalism, la apartenență, la revizionism și face referire directă la teritoriile românești (Basarabia și Bucovina de Nord) pierdute în anul 1940 în favoarea URSS. Această narativă rusă se extinde și la componența Ucrainei din teritorii care au aparținut altor state, respectiv Transcarpatia (Ungaria), Galicia (Polonia), Donbas și Crimeea (URSS). Prezintă relevanță pentru cercetare și faptul că această narativă rusă este susținută de fostul ministru de externe al României, Andrei Marga.

Această narativă rusă face apel la istorie, la naționalism, la apartenență și la revizionism nu doar la nivelul României, ci și la nivelul Ungariei și Poloniei. Vizează să atragă și alte state în tendințele revizioniste ruse, proces revizionist marcat de anexarea Crimeei, de intervenția militară din estul Ucrainei (2014) și culminat cu declanșarea *Invaziei din Ucraina* (2022). Totodată, vizează ca aceste state să nu intervină în favoarea Ucrainei. Din această narativă au derivat *două narative secundare* privind afectarea minorităților acestor state din Ucraina prin interzicerea limbii ruse, maghiare, române și totodată privind demersuri de solicitare a autonomiei de către românii din Bucovina.

Narativa principală nr. 3 are ca tematică *Uniunea Europeană* în raport cu statele membre. Din această narativă au fost identificate narative secundare axate pe efectele negative ale UE pentru statele din Europa de Est, cu accent pe România, Bulgaria și Lituania, precum: șomajul, sărăcia sau exodul către Europa de Vest. În ceea ce privește România, una dintre *narativele secundare* identificate fac referire la statul german care beneficiază de susținerea UE și care vizează falimentul statului român și ulterior divizarea acestuia în patru regiuni, una dintre ele fiind indicată Republica Transilvania, demersuri ce vor fi realizate în baza unui plan elaborat de statul german și de președintele român de etnie germană. *O altă narativă* este focalizată pe creștinii și pe valorile creștine promovate în România care sunt indicați ca fiind excluși din rezoluțiile *Parlamentului European*.

Alte narative secundare rezultate s-au concentrat pe un stat român modelat de către SUA și UE, alături de cel ucrainean și moldovean; pe tratarea României din perspectiva unei colonii de către UE; pe minimalizarea importanței voturilor populației române pentru alegerile europene; pe ocuparea posturilor decizionale în cadrul UE de către occidentali; pe diminuarea gradului de încredere a populației României într-o Europă inseparabilă; pe susținerea de către autoritățile române a politicilor UE privind imigrația și refugiații, în dezacord cu prevederile constituționale privind necolonizarea teritoriului României de către populații străine.

În contextul alegerilor pentru *Parlamentul European*, narativele ruse pun accent pe existența a două tabere la nivelul României și al Uniunii Europene (promotori ai suveranității și ai globalismului) și pe indicarea unor partide politice din România (USR-PLUS, Partidul Mișcarea Populară, Pro România) ca fiind subordonate Occidentului, cu mențiunea că suveranitatea României este defavorizată în raport cu beneficiile Occidentului rezultate din această subordonare politică.

Totodată, au fost identificate *narrative secundare* focusate pe Brexit ca fiind generat de o diminuare la nivel general a gradului de popularitate și de încredere în UE și pe alte potențiale separări de *Uniunea Europeană* ale unor state membre care se află în curs de pregătire (Ro-Exit); pe imboldul unui laureat al Premiului Nobel în domeniul economic la adresa României privind renunțarea la calitatea de stat membru, renunțare care îi va fi favorabilă în raport cu instabilitatea monedei euro; pe absența unei puteri politice a *Parlamentului European* și pe diminuarea gradului de importanță deținut de Europa în peisajul internațional.

Din analiză au rezultat și *alte 8 tematici* cu privire la implicarea economistului George Soros în politica internă a statului român prin implicarea directă în alegerile prezidențiale și a crizei guvernamentale; prin susținerea financiară a protestelor; prin influențarea politicilor publice și prin investițiile în sistemul de învățământ care vizează afectarea naționalismului (3 narrative). Celelalte tematici au făcut referire la implicarea cetățenilor israelieni în instituțiile mass-media din România (o narativă); la neinclusiunea României în URSS de către Stalin după cel de *Al Doilea Război Mondial* (o narativă); la necesitatea unui *Plan Marshall* pentru un stat român corupt (o narativă); la ingerința României în alegerile prezidențiale din Republica Moldova (o narativă); la înlăturarea prezenței ruse din Transnistria de către statele român și moldovean (o narativă); la furnizarea de arme Ucrainei de către România în schimbul alimentelor (2 narrative) și la pesta porcină africană răspândită în România (2 narrative).

Referitor la contextul livrării narativelor ruse, am identificat: anexarea Crimeei (2014); protestele din România (2017-2019); *Centenarul* (2018); alegerile prezidențiale din România (2019); președinția *Consiliului Uniunii Europene* deținută de România (2019); alegerile pentru *Parlamentul European* (2019); alegerile prezidențiale din Republica Moldova (2020); demersul de aderare a Republicii Moldova la UE (2022); alegerile parlamentare din România (2020) și *Invazia din Ucraina* (2022).

Prin intermediul narativelor ruse, grupate în trei tematici și clasificate în trei clase, care au fost identificate în intervalul 2016–2022, este vizată încrederea populației României în alianțele din care face parte (NATO, UE), în partenerii strategici (SUA), în însuși pilonul democratic care susține aceste alianțe și parteneriate și nu în ultimul rând în relațiile cu statele vecine cu care au existat dispute teritoriale în trecut. Scopul acestora vizează retragerea statului român din cadrul celor două alianțe și al parteneriatului strategic și acțiunea de recuperare a teritoriilor pierdute.

Deși, punctele tari ale statului român au reprezentat obiectul de bază al narativelor ruse, rezultatele cercetărilor, indicate în analiza punctelor tari ale statului român exploatate de narativele ruse, sunt favorabile României și defavorabile narativelor ruse. La nivel extern, statul român beneficiază de o guvernare cu o orientare pro-NATO și pro-Europeană, de o populație cu un grad de încredere ridicat în NATO și în UE și de statutul unui stat membru NATO care prezintă încredere. La nivel intern, statul român se remarcă în mod pozitiv printr-o populație orientată în mod preponderent către democrație, printr-o creștere a credibilității liderilor politici, printr-o diminuare a unei politici polarizate și printr-o susținere electorală insignifiantă a structurilor cu caracter radical.

Defavorabil narativelor ruse, populația României se opune, într-un procent majoritar, unui eventual Ro-Exit și a unei eventuale retrageri a statului român din *Organizația Tratatului Atlanticului de Nord*; apreciază că bazele militare americane de pe teritoriul statului român contribuie la apărarea României în cazul unui atac extern și blamează Federația Rusă pentru declanșarea invaziei și pentru că se opune negocierilor de pace. De asemenea, votarea unui partid cu orientare naționalistă este condiționată de susținerea unei politici pro-europene și anti-rusă. Favorabil narativelor ruse privind proiectul România Mare, majoritatea respondenților au răspuns pozitiv unirii Basarabiei cu statul român.

Din analiza punctelor slabe ale statului român, din anul 2018 până în prezent, a rezultat că acestea conturează un stat român care se confruntă cu vulnerabilități în mai multe domenii de activitate: politic; administrativ; structural; legislativ; educațional; al culturii de securitate; social; socio-economic; mediatic; al digitalizării; al dezinformării și al minorităților (maghiară). Atrag atenția și criticile și percepțiile negative ale populației române, din prezent, exprimate la adresa Uniunii Europene care sunt favorabile narativelor ruse.

Totodată, remarcăm că nu sunt incluse oportunitățile și punctele forte ale statului român în *Strategia Națională de Apărare a Țării 2020-2024*, ci doar amenințările și punctele slabe. Atrage atenția și lipsa pe termen lung a reglementării instrumentelor utile în procesul de prevenire și contracarare a campaniilor hibride, o calitate scăzută a procesului educațional, un nivel scăzut al culturii de securitate, atât la nivelul societății civile, cât și al aparatului decizional și cel mai scăzut grad de digitalizare înregistrat în raport cu statele membre ale *Uniunii Europene*.

În registru pozitiv subsumat tematicii hibride, România se remarcă prin elaborarea unor documente strategice; prin aderarea la *Centre de Excelență*; prin implicarea în proiecte europene și naționale; prin găzduirea unor instituții în domeniul rezilienței; prin crearea unui portal al știrilor corecte, a unui *Ghid privind prevenirea dezinformării* și a unui site de verificare a faptelor; prin introducerea unor noi concepte (comunicare strategică, reziliență societală) și a unor actori în asigurarea securității naționale (populația) și prin implicarea unor actori mediatici și a unor think-tank-uri. Aceste demersuri le apreciem ca fiind rezultate pozitive obținute în raport cu amenințările hibride, însă aflate la o distanță considerabilă față de demersurile adoptate de către celelalte state analizate.

În ansamblu, prin realizarea unui cadru general de analiză a securității (prima etapă) și prin identificarea nivelului de conștientizare a amenințărilor hibride, inclusiv la adresa statului român (a doua etapă), precum și a modalităților de combatere adoptate de statele analizate în raport cu amenințările hibride (a treia etapă), apreciem că au fost îndeplinite rezultatele așteptate de la acest demers.

BIBLIOGRAFIE

1. North Atlantic Treaty Organization. *News North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 14 05 2008. <https://www.nato.int/docu/update/2008/05-may/e0514a.htm> (accesat 08 22, 2022).
2. —. *North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 21 Iunie 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm (accesat 08 17, 2022).
3. —. *North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 09 07 2016. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm (accesat 08 17, 2022).
4. The Government of the Czech Republic. *www.army.cz*. 2021. <https://www.army.cz/assets/en/ministry-of-defence/basic-documents/national-strategy--aj-final.pdf> (accesat 08 10, 2022).
5. United Kingdom Ministry of Defence. Vers. 1. *assets.publishing.service.gov.uk*. Editor NATO STANDARDIZATION OFFICE (NSO). Septembrie 2014. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/450521/20150223-AJP_3_10_1_PSYOPS_with_UK_Green_pages.pdf (accesat Aprilie 20, 2022).
6. Aaronson, Michael, Sverre Diessen, Yves de Kermabon, Mary Beth Long, și Michael Miklaucic. „NATO Countering the Hybrid Threat.” *The Journal of Complex Operations PRISM 2*, no. 4 (National Defence University), 2011.
7. AdminIspri. <http://ispri.ro/>. 2022. http://ispri.ro/wp-content/uploads/2022/11/Barometru-securitate2022_final-1-2-1.pdf (accesat 12 14, 2022).
8. —. *Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale "Ion I.C. Brătianu"*. *Academia Română*. 07 11 2022. <http://ispri.ro/barometrul-de-securitate-a-romaniei/> (accesat 12 14, 2022).

9. Administrația Prezidențială. *www.presidency.ro*. 2020.
https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf (accesat 08 19, 2022).
10. —. *www.presidency.ro*. 2015.
https://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf (accesat 11 23, 2022).
11. Almäng, Jan. „War, vagueness and hybrid war.” *Defence Studies*, 2019: 189-204 .
12. Ambasada Rusiei în România. *Facebook*. 2022. <https://ro-ro.facebook.com/AmbasadaRusa/> (accesat 11 28, 2022).
13. American Councils for International Education Armenia. *American Councils for International Education Armenia*. 2021. <https://armenia.americancouncils.org/media-literacy-en> (accesat 08 12, 2022).
14. American Councils for International Education. *American Councils for International Education Poland*. 2021. <https://poland.americancouncils.org/media-literacy-en> (accesat 08 11, 2022).
15. Andrew, Christopher. *The Secret World. A History of Intelligence*. New Haven, London: Yale University Press, 2018.
16. Backes, Oliver, și Andrew Swab. „Cognitive Warfare: The Russian Threat to Election Integrity in the Baltic States.” *Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School*, Noiembrie 2019.
17. Bajarūnas, Eitvydas. „Addressing Hybrid Threats: Priorities for the EU in 2020 and Beyond.” *European View Vol. 19(1) 62–70* (Wilfried Martens Centre for European Studies), 2020.
18. Baltic Centre for Media Excellence. *Baltic Centre for Media Excellence*. 2016. <https://bcme.eu/en/home-page> (accesat 08 25, 2022).
19. Basescu, Traian. „Nu cred ca Rusia isi poate permite sa invadeze Ucraina. Ne indreptam catre o lume cu doar doua superputeri.” *Digi24*, 21 Februarie 2022.
20. Bertelsmann Stiftung. *BTI Transformation Index*. Country Report, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2022. Accessed 12 12, 2022. https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2022_ROU.pdf

21. Biden, Joe. *THE WHITE HOUSE*. Editor The White House. 30 06 2022.
<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/06/30/remarks-by-president-biden-in-press-conference-madrid-spain/> (accesat 07 13, 2022).
22. Blach-Ørsten, Mark, Rasmus Burkal, Eva Mayerhöffer, și Ida Willig. *Denmark. High media independence and informal democratic traditions in the newsroom*. Vol. 2, în *The Media for Democracy Monitor 2021: How leading news media survive digital transformation*, de J. Trappel și T. Tomaz, 147–176. Nordicom: University of Gothenburg, 2021.
23. Bokel, John. *Information as An Instrument and a Source of National Power. Information Strategies for Strategic Leaders*. N/A, Fort McNair, Washington, D.C.: The Industrial College of the Armed Forces, National Defense University Fort McNair, 2003.
24. Braw, Elisabeth. *Defence One*. 16 Ianuarie 2022.
<https://www.defenseone.com/ideas/2022/01/war-coming-mysterious-tiktok-videos-are-scaring-swedens-children/360808/> (accesat Aprilie 13, 2022).
25. British Broadcasting Corporation (BBC). *BBC News*. 06 12 2017.
<https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-42242630> (accesat 08 23, 2022).
26. Brzezinski, Zbigniew. *The Geostategic Triad, Living with China, Europe and Russia*. Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies, 2001.
27. Business Software Alliance. „BSA The Software Alliance.” *cybersecurity.bsa.org*. 2014.
https://cybersecurity.bsa.org/assets/PDFs/country_reports/cs_finland.pdf (accesat 08 18, 2022).
28. Buzan, Barry. *People, States and Fear, The National Security Problem in International Relations*. Brighton, Sussex: Wheatsheaf Books, 1983.
29. —. *Popoarele, Statele și Frica, O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*. Ediția a doua. Chișinău: Cartier, 2014.
30. Buzan, Barry, Ole Wæver, și Jaap de Wilde. *SECURITY: A New Framework for Analysis*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, 1998.
31. Cărbunaru, Dan. *Declarații de presă susținute de purtătorul de cuvânt al Guvernului, Dan Cărbunaru, privind măsurile luate de Executiv în cadrul ședinței task-force pentru gestionarea situației generate de agresiunea militară rusă din Ucraina*. Declarație de presă, București: Guvernul României, 2022. Accessed 12 16, 2022.

- <https://gov.ro/ro/stiri/declaratii-de-presa-sustinute-de-purtatorul-de-cuvant-al-guvernului-dan-carbunaru-privind-masurile-luate-de-executiv-in-cadrul-edintei-task-force-pentru-gestionarea-situatiei-generate-de-agresiunea-militara-rusa-din-ucraina16460366>.
32. Cederberg, Aapo, și Pasi Eronen. „How can Societies be Defended against Hybrid Threats?” Editor Geneva Centre for Security Policy. *Strategic Security Analysis Nr. 9*, 2015. Accesat 07 14, 2022. https://s3.us-east-2.amazonaws.com/defenddemocracy/uploads/documents/GCSP_Strategic_Security_Analysis_-_How_can_Societies_be_Defended_against_Hybrid_Threats.pdf.
 33. Centrul Euro-Atlantic pentru Reziliență. *Centrul Euro-Atlantic pentru Reziliență*. 24-25 octombrie 2022. <https://e-arc.ro/2022/10/25/e-arc-organizeaza-la-constant-a-un-eveniment-complex-pentru-testarea-si-consolidarea-rezilientei/> (accesat 12 28, 2022).
 34. Chivvis, Christopher S. *Understanding Russian “Hybrid Warfare” and What Can be Done About It*. Testimony , Santa Monica, Calif: RAND Corporation, 2017. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT400/CT468/RAND_CT468.pdf.
 35. Clark, Mason. *Russian Hybrid Warfare*. Report, Washington, DC: Institute for the Study of War, 2020. Accesat 07 26, 2022. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep26547.1.pdf>.
 36. Colonel Horn, Bernd . *On Hybrid Warfare*. Monograph, Canadian Special Operations Forces Command, Ontario: Canadian Special Operations Forces Command, 2016. Accesat 07 18, 2022. https://publications.gc.ca/collections/collection_2017/mdn-dnd/D4-10-19-2016-eng.pdf.
 37. Comisia Europeană. *Comisia Europeană*. 08 Martie 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_22_1511 (accesat Aprilie 01, 2022).
 38. —. *EU4Digital*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 2016. <https://eufordigital.eu/ro/discover-eu/the-eu4digital-initiative/> (accesat 08 08, 2022).
 39. Committee on Foreign Relation, United States Senate. *Putin’s Asymmetric Assault on Democracy in Russia and Europe: Implications for U.S. National Security*. A Minority Staff Report prepared for the use of the committee on Foreign Relations United States

- Senate, Washington: U.S. Government Publishing Office, 2018. Accesat 10 03, 2022. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CPRT-115SPRT28110/html/CPRT-115SPRT28110.htm>.
40. Conley, Heather A. , și Jean-Baptiste Jeangène Vilmer. *Successfully Countering Russian Electoral Interference*. Center for Strategic and International Studies, 2018. Accesat 09 15, 2022. <https://www.csis.org/analysis/successfully-countering-russian-electoral-interference>.
41. Consiliul Europei. *EU4Digital*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 2019. <https://eufordigital.eu/ro/discover-eu/cybereast-action-on-cybercrime-for-cyber-resilience-in-the-eastern-partnership-region/> (accesat 08 08, 2022).
42. Consiliul Uniunii Europene. *Consiliul European, Consiliul Uniunii Europene*. 02 03 2022. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/03/02/eu-imposes-sanctions-on-state-owned-outlets-rt-russia-today-and-sputnik-s-broadcasting-in-the-eu/> (accesat 12 12, 2022).
43. Council of the European Union. *media.euobserver.com*. Editor UE Observer. 09 11 2021. <https://media.euobserver.com/326b61261ab995993ddb7581e47aa4f3.pdf> (accesat 08 01, 2022).
44. —. *European Council Council of the European Union*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 21 03 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/> (accesat 08 03, 2022).
45. DebunkEU. *DebunkEU Debunking Disinformation Together*. 2020. <https://debunk.eu/about-debunk/> (accesat 08 22, 2022).
46. Defence News. *Defence News*. 28 04 2017. <https://www.defensenews.com/pentagon/2017/04/28/finland-launches-national-security-initiatives-defending-against-hybrid-threats/> (accesat 05 17, 2022).
47. Departamentul pentru dezvoltare durabilă. *www.edu.ro*. Editor Paideia. 2018. <https://www.edu.ro/sites/default/files/Strategia-nationala-pentru-dezvoltarea-durabila-a-Rom%C3%A2niei-2030.pdf> (accesat 08 05, 2022).

48. Departamentul pentru Dezvoltare Durabilă. *Departamentul pentru Dezvoltare Durabilă*. 08 06 2022. <https://dezvoltaredurabila.gov.ro/guvernul-a-adoptat-planul-national-de-actiune-pentru-implementarea-strategiei-nationale-pentru-dezvoltare-durabila-16385214> (accesat 08 05, 2022).
49. Department for Digital, Culture, Media&Sport. *GOV.UK*. Editor Crown. 07 2021. Accesat 08 23, 2022. <https://www.gov.uk/government/publications/online-media-literacy-strategy> (accesat 08 23, 2022).
50. Diesen, Sverre. *Lavintensivt hybridangrep på Norge i en fremtidig konflikt (Low-intensity hybrid attack on Norway in a future conflict)*. 18/00080, Unitatea de Cercetare a Apărării Norvegiene, 2018. Accesat 09 16, 2022. <https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:4175/18-00080.pdf>.
51. Directoratul Național de Securitate Cibernetică. *Situație site-uri cu Activitate în contextul crizei Ucraina – Rusia, plus adrese IP specifice utilizate în atacuri malware*. Raport, București: Guvernul României, 2022. Accessed 12 16, 2022. <https://dnsc.ro/vezi/document/situatie-site-uri-cu-activitate-in-contextul-crizei-ucraina-rusia-plus-adrese-ip-specifice-utilizate-in-atacuri-malware>.
52. East Stratcom Task Force. *EUvsDiSiNFO*. 2022. https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/?text=ROMANIA&date=&per_page= (accesat 11 21, 2022).
53. East StratCom Task Force. *EUvsDiSiNFO*. 27 04 2018. <https://euvsdisinfo.eu/swedish-publishers-launch-new-fact-check-initiative-2/> (accesat 08 22, 2022).
54. European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. *Hybrid CoE*. 14 11 2018. <https://www.hybridcoe.fi/news/romania-becomes-a-member-of-hybrid-coe/> (accesat 08 05, 2022).
55. European Commission. „European Commission Shaping Europe’s digital future.” 2022. Accessed 09 21, 2022. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2022>.
56. European Commission. *EUR-Lex*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 06 04 2016. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018> (accesat 09 07, 2022).

57. —. *EUR-Lex*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 19 07 2017. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A52017JC0030> (accesat 07 29, 2022).
58. —. *EUR-Lex*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 13 06 2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52018JC0016> (accesat 07 29, 2022).
59. —. *European Commission*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 08 07 2016. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_16_2459 (accesat 09 21, 2022).
60. —. *European Commission*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 07 06 2017. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_17_1555 (accesat 07 29, 2022).
61. —. *European Commission*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 30 09 2020. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan> (accesat 07 28, 2022).
62. —. *European Commission*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 16 12 2020. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2391 (accesat 09 07, 2022).
63. —. *European Commission*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 16 06 2022. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation> (accesat 07 28, 2022).
64. —. *European Commission European Website on Integration*. Editor Kristjan Kaldur Country Coordinator. 24 05 2015. https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/estonia-new-russian-language-tv-channel-will-be-called-etv_en (accesat 08 22, 2022).
65. European Council. *European Council Council of the European Union*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 20 03 2015.

- <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/03/20/conclusions-european-council/> (accesat 09 20, 2022).
66. European External Action Service. *EUvsDisinfo*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 2015. <https://euvsdisinfo.eu/about/> (accesat 09 07, 2022).
67. —. *Publications Office of the European Union*. Editor Publications Office of the European Union. 06 2016. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3eaae2cf-9ac5-11e6-868c-01aa75ed71a1> (accesat 07 22, 2022).
68. European Regulators Group for Audiovisual Media Services. *Improving Media Literacy campaigns on disinformation (ERGA Report)*. Report, European Regulators Group for Audiovisual Media Services, 2021. Accesat 08 24, 2022. <https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2021/01/ERGA-SG2-Report-2020-Improving-Media-Literacy-campaigns-on-disinformation.pdf>.
69. European Union. *EU-HYBNET*. 2020. <https://euhybnet.eu/> (accesat 08 09, 2022).
70. —. *European Council Council of the European Union*. 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-ukraine-crisis/> (accesat Martie 14, 2022).
71. European Union External Action. *European Union External Action - The Diplomatic Service of the European Union*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 27 10 2021. https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en (accesat 09 20, 2022).
72. Factual. *Factual*. 2014. <https://www.factual.ro/despre/> (accesat 09 22, 2022).
73. Flemming, Splidsboel Hansen. *Russian hybrid warfare: A study of disinformation*. Research Report No. 2017:06, Copenhagen: Danish Institute for International Studies (DIIS), 2017. Accesat 07 18, 2022. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/197644/1/896622703.pdf>.
74. Frunzeti, Teodor, și Cristian Barbulescu. „REZILIENȚA NAȚIONALĂ LA AMENINȚĂRILE HIBRIDE ȘI CULTURA DE SECURITATE. UN CADRU DE ANALIZĂ.” *Impact strategic 1-2*, 2018: 16-26. Accesat 07 15, 2022. https://www.aosr.ro/wp-content/uploads/2019/03/Anexa-1_Articol-Impact-Strategic-2018.pdf.

75. Giegerich, Bastian. „Hybrid Warfare and the Changing Character of Conflict.” *Connections, Vol. 15, No. 2* (Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes), 2016: 65-72. Accesat 07 19, 2022. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26326440>.
76. Glebov, Sergii V. „Ukraine Between Russia and the West: Russian Challenge to Euro-Atlantic Security.” În *Russia in the Changing International System*, de Emre Erşen Emel Parlar Dal. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2020.
77. *GLOBAL FOCUS*. 2016. <https://www.global-focus.eu/about-us/> (accesat 08 23, 2022).
78. GlobalFirepower. www.GlobalFirepower.com. 2022. <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> (accesat Februarie 21, 2022).
79. Got, Antoine. *NATO Review*. 07 02 2020. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2020/02/07/nato-crisis-management-exercises-preparing-for-the-unknown/index.html> (accesat 09 07, 2022).
80. Grabo, Cynthia M. . *Handbook of Warning Intelligence: Assessing the Threat to National Security*. Lanham, Toronto, Plymouth, Marea Britanie: Scarecrow Press, 2010.
81. Green, Stuart A. *Cognitive Warfare*. Washington, DC: Joint Military Intelligence College, Master of Science of Strategic Intelligence, 2008.
82. Gunhild Hoogensen Gjørsv. *Resilient Civilians*. 2018. <https://site.uit.no/hybrid/> (accesat 09 15, 2022).
83. Guvernul Georgiei. *mod.gov.ge*. 2011. <https://mod.gov.ge/uploads/2018/pdf/NSC-ENG.pdf> (accesat Mai 03, 2022).
84. Guvernul României. *sgg.gov.ro*. 08 12 2021. <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2022/01/RAPORT-1.pdf> (accesat 08 05, 2022).
85. —. www.mae.ro. 2020. https://www.mae.ro/sites/default/files/file/anul_2021/2021_pdf/2021.03.19_hg.pdf (accesat 08 27, 2022).
86. Hartmann, Uwe. „The Evolution of the Hybrid Threat, and Resilience as a Countermeasure.” *NATO Defense College Research Paper 139*, 2017. Accesat 07 22, 2022. <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1083>.

87. Heller, Regina. „Russia’s Power Politics Towards Ukraine: Social Status Concerns and the Role of Emotions.” În *Russia in the Changing International System*, de Emel Parlar Dal și Emre Erşen. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2020.
88. Hellman, Maria, și Charlotte Wagnsson. „How can European states respond to Russian information warfare? An analytical framework.” *European Security Volume 26*, 2017: 153-170. Accesat 07 21, 2022. doi:<https://doi.org/10.1080/09662839.2017.1294162>.
89. Hoffman, Frank G. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies, 2007.
90. Hybrid CoE The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. *Hybrid CoE*. 01 07 2017. <https://www.hybridcoe.fi/establishment/> (accesat 09 07, 2022).
91. INSCOP Research. „INSCOP Research.” www.inscop.ro. iunie 2022. <https://www.inscop.ro/iunie-2022-sondaj-inscop-perceptia-romanilor-cu-privire-la-razboiul-din-ucraina-opinii-despre-rusia-ue-si-nato-si-resursele-de-gaz-de-la-marea-neagra/> (accesat 12 15, 2022).
92. —. *INSCOP Research*. ianuarie 2022. <https://www.inscop.ro/ianuarie-2022-neincrederea-publica-vest-vs-est-ascensiunea-curentului-nationalist-in-era-dezinformarii-si-fenomenului-stirilor-false-editia-a-iv-a-capitolul-1-securitate-militara-capi/> (accesat 12 15, 2022).
93. —. *INSCOP Research*. februarie 2022. <https://www.inscop.ro/februarie-2022-neincrederea-publica-vest-vs-est-ascensiunea-curentului-nationalist-in-era-dezinformarii-si-fenomenului-stirilor-false-editia-a-iv-a-capitolul-6-potentialul-electoral-al/> (accesat 12 15, 2022).
94. —. *INSCOP Research*. ianuarie 2022. <https://www.inscop.ro/ianuarie-2022-neincrederea-publica-vest-vs-est-ascensiunea-curentului-nationalist-in-era-dezinformarii-si-fenomenului-stirilor-false-editia-a-iv-a-capitolul-4-national-vs-european-ca/> (accesat 12 15, 2022).
95. Joint Chiefs of Staff . *dod.defense.gov*. 2018. <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> (accesat Noiembrie 08, 2021).
96. Joint Staff. *irp.fas.org*. 25 Aprilie 2018. https://irp.fas.org/doddir/dod/jdn1_18.pdf (accesat Februarie 21, 2022).

97. Klein, Margarete. „Russia’s military buildup along Ukraine’s border: What to expect?” *Hybrid CoE Strategic Analysis / 31*, 16 Februarie 2022.
98. Kofman, Michael, și Matthew Rojansky. „A Closer look at Russia’s “Hybrid War”.” *KENNAN CABLE No. 7*, 2015.
99. Lasica, Daniel T. . *Strategic Implications of Hybrid War: A Theory of Victory*. Monograph, Kansas: School of Advanced Military Studies. Fort Leavenworth, 2009. Accesat 07 17, 2022. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA513663.pdf>.
100. Laursen, Finn, Torben M. Andersen, și Detlef Jajn. „Sustainable Governance Indicators 2020.” Denmark Report, 2020. Accesat 09 19, 2022. https://www.sgi-network.org/docs/2020/country/SGI2020_Denmark.pdf.
101. Lesenciuc, Adrian . „Înțelesuri românești ale hibridității. Perspectiva strategică.” *Magazin al Fundației „Mareșal Alexandru Averescu”*, 29 08 2021: 87-92. Accessed 08 20, 2022. <http://www.fundatia-averescu.ro/revista/revista29.pdf>.
102. Lesenciuc, Adrian. „Fake news ca formă a agresiunii hibride în mediul militar.” *Gândirea Militară Românească* 1 (2021).
103. Lesenciuc, Adrian. „Rolul comunicării în operațiile informaționale (INFO OPS) și în managementul resurselor informaționale (MRI).” *Gândirea Militară Românească* 3 (2019): 52-71.
104. Lesenciuc, Adrian, Daniela Nagy, și Simona Lesenciuc. „Societal resilience. Between resilience through education and resilience through war.” *Redefining Community in Intercultural Context Vol. 10, no.1*, 05-07 05 2022: 25-31. Accessed 07 27, 2022. https://www.afahc.ro/ro/rcic/2022/rcic'22/volum_2022/025-031%20Lesenciuc%20et%20al.pdf.
105. Lesenciuc, Adrian, și Corneliu Mugurel Cozmanciuc. „Conceptualizarea, operaționalizarea și conexiunea dintre sintagmele „amenințare hibridă” și „cultură de securitate”.” *Gândirea Militară Românească numărul 1*, 2021. Accesat 07 27, 2022. https://gmr.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2021%20gmr/1/GMR-1_2021.pdf.
106. Lessenski, Marin. *Media Literacy Index 2021 Double Trouble: Resilience to Fake News at the Time of Covid-19 Infodemic*. Policy brief 56 martie 2021, Sofia: Open

- Society Institute, 2021. Accesat 08 12, 2022. https://osis.bg/wp-content/uploads/2021/03/MediaLiteracyIndex2021_ENG.pdf.
107. Löjdquist, Fredrik. *RUSI The Royal United Services Institute for Defence and Security Studies*. 06 09 2019. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/ambassador-countering-hybrid-threats> (accesat 08 19, 2022).
108. Lowy Institute. *Lowy Institute Global Diplomacy Index 2021 Country Ranking*. 2021. https://globaldiplomacyindex.lowyinstitute.org/country_rank.html (accesat Februarie 21, 2022).
109. LSE The London School of Economic and Science. *Media@LSE*. Editor Emma Goodman. 28 08 2018. <https://blogs.lse.ac.uk/medialse/2018/08/28/the-news-hero-a-game-for-teaching-media-literacy-and-fighting-disinformation/> (accesat 08 12, 2022).
110. Majić, Marijeta. *Lessons Learned from the Czech Experience in Fighting Disinformation for the Western Balkans*. Balkans Watch Report, European Values Center for Security Policy, 2021. Accesat 08 10, 2022. <https://europeanvalues.cz/wp-content/uploads/2021/01/lessons-learned-from-the-czech-experience-in-fighting-disinformation-for-the-western-balkans.pdf>.
111. Mansoor, Peter R. „Hybrid Warfare in History.” În *Hybrid Warfare. Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*, de Williamson Murray și Peter R. Mansoor. New York: Cambridge University Press, 2012.
112. Marga, Andrei. *YouTube*. 14 09 2022. https://www.youtube.com/watch?v=pqYDR6iHbjQ&ab_channel=StirileTVROnline (accesat 11 22, 2022).
113. Mattis, James N., și Frank Hoffman. „Future Warfare: The Rise of Hybrid Warfare.” *Naval Institute Proceedings Vol. 132/11/1*. U.S. Naval Institute, 2005. 233.
114. Mearsheimer, John J. *Tragedia Politicii de Forță, Realismul ofensiv și lupta pentru putere*. București: Antet, 2001.
115. Ministerul Apărării Naționale - Direcția Informare și Relații Publice. *INFORADAR*. 2020. <https://inforadar.mapn.ro/> (accesat 08 22, 2022).
116. Ministerul Apărării Naționale. <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/08/STRATEGIA-MILITARA-A-ROMANIEI-1.pdf>. 2021.

- <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/08/STRATEGIA-MILITARA-A-ROMANIEI-1.pdf> (accesat 04 27, 2022).
117. —. *sgg.gov.ro*. 2021. <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/03/CARTA-ALBA-A-APARARII-.pdf> (accesat 08 27, 2022).
118. —. *Trustul de Presă al Ministerului Apărării Naționale*. 2016. <http://presamil.ro/inforadar-portalul-stirilor-corecte-o-noua-subpagina-site-ul-mapn-ro/> (accesat 09 22, 2022).
119. Ministerul Apărării Naționale, Direcția Informare și Relații Publice. *INFORADAR*. 2022. https://inforadar.mapn.ro/arhiva_teme.php (accesat 11 25, 2022).
120. Ministerul de Interne al Republicii Cehe. „Ministerul de Interne al Republicii Cehe.” *www.mvcr.cz*. 2016. <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/audit-narodni-bezpecnosti.aspx> (accesat 08 10, 2022).
121. —. *Ministerul de Interne al Republicii Cehe*. 2017. <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centre-against-terrorism-and-hybrid-threats.aspx> (accesat 08 10, 2022).
122. Ministro per la Pubblica Amministrazione. *Ministro per la Pubblica Amministrazione*. 29 09 2022. <https://www.funzionepubblica.gov.it/articolo/ministro/29-09-2022/alta-formazione-accordo-sna-dis-materia-di-sicurezza-nazionale> (accesat 11 01, 2022).
123. Ministry of Digital Affairs. *www.enisa.europa.eu*. 2017. https://www.enisa.europa.eu/topics/national-cyber-security-strategies/ncss-map/Cybersecuritystrategy_PL.pdf (accesat 08 09, 2022).
124. Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania. *www.lt72.lt*. Editor The Publishing Section of the General Affairs Department. 2015. <https://www.lt72.lt/wp-content/uploads/2020/12/katurimezinotipraktiniaipatarimaienel.pdf> (accesat 08 22, 2022).
125. Monaghan, Sean. *MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Countering Hybrid Warfare*. A Multinational Capability Development Campaign project, United Kingdom: Government Publishing Service, 2019. Accesat 07 18, 2022. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/784299/concepts_mcdc_countering_hybrid_warfare.pdf.

126. Morgenthau, Hans J. *Politics among Nations, The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf, 1948.
127. N.Waltz, Kenneth. *Man, the State and War, A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press, 2001.
128. National Cyber and Information Security Agency. „National Cyber and Information Security Agency NUKIB .” *nukib.cz*. 2021. <https://nukib.cz/en/cyber-security/strategy-action-plan/> (accesat 08 10, 2022).
129. —. *National Cyber and Information Security Agency NUKIB*. 2017. <https://www.nukib.cz/en/> (accesat 08 10, 2022).
130. National Intelligence Council. *www.dni.gov*. 10 Martie 2021. <https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/ICA-declass-16MAR21.pdf> (accesat Mai 02, 2022).
131. New Strategy Center. *New Strategy Center*. 2021. <https://www.newstrategycenter.ro/research/investments-in-a-safer-future/> (accesat 08 12, 2022).
132. North Atlantic Treaty Organisation. *info.publicintelligence.net*. Noiembrie 2009. <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> (accesat Aprilie 20, 2022).
133. North Atlantic Treaty Organization. Vers. Edition 2013. *www.jcs.mil*. Editor NATO Standardization Agency. 2013. https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/Other_Pubs/aap6.pdf (accesat Mai 12, 2022).
134. —. *NATO ENERGY SECURITY Center of Excellence*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 2016. <https://enseccoe.org/en/about/6> (accesat 09 07, 2022).
135. —. *NATO Strategic Communications Centre of Excellence*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 2014. https://stratcomcoe.org/about_us/about-nato-stratcom-coe/5 (accesat 08 22, 2022).
136. —. *North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 05 09 2014. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm (accesat 09 08, 2022).

137. —. *North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 11 07 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm (accesat 08 17, 2022).
138. —. *North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 14 06 2021. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm (accesat 09 08, 2022).
139. —. *North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 29 06 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm (accesat 09 08, 2022).
140. —. *North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 2022. <https://www.nato.int/strategic-concept/> (accesat 07 13, 2022).
141. —. *North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 18 Mai 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_195468.htm (accesat Mai 28, 2022).
142. North Atlantic Treaty Organization. Editor NATO Public Diplomacy Division. 19-20 11 2010. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf (accesat 09 21, 2022).
143. Norwegian Government Security and Service Organisation (GSSO). „Committee of Digital Vulnerabilities in Society – Summary.” Official Norwegian Report (NOU 2015: 13) to the Ministry of Justice and Public Security, 2015. Accesat 09 15, 2022. <https://www.regjeringen.no/contentassets/fe88e9ea8a354bd1b63bc0022469f644/no/sved/9.pdf>.
144. Norwegian Ministeries. *www.regjeringen.no*. Editor Norwegian Ministeries. 2019. <https://www.regjeringen.no/contentassets/c57a0733652f47688294934ffd93fc53/national-cyber-security-strategy-for-norway.pdf> (accesat 09 17, 2022).
145. Norwegian Security Authority. *Norwegian Security Authority NSM*. 2004. <https://nsm.no/areas-of-expertise/cyber-security/norwegian-national-cyber-security-centre-ncsc/> (accesat 09 15, 2022).
146. Official Journal of the European Union. *EUR-Lex*. Editor The Communication Policy and Public Diplomacy Division. 28 11 2018. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1808/oj> (accesat 08 23, 2022).

147. Opinion AS for The Norwegian Business and Industry Security. *www.nsr-org.no*. 2019. <https://www.nsr-org.no/uploads/documents/Publikasjoner/hybridundersokelsen-2019-ENG.pdf> (accesat 09 17, 2022).
148. Parlamentul European. *European Union*. 2022. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/283> (accesat 12 12, 2022).
149. Parlamentul Republicii Lituania. *e-seimas.lrs.lt*. 1996. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/13fd4df178a711e99ceae2890faa4193?jfwid=-11o1b4v9z> (accesat 08 22, 2022).
150. POLISH NATIONAL AGENCY FOR ACADEMIC EXCHANGE, NAWA. 14 12 2020. <https://study.gov.pl/news/special-algorithm-detect-fake-news-created-polish-scientists> (accesat 08 11, 2022).
151. Popescu, Oana , și Rufin Zamfir. *A Study of Romania and the Bulgaria, Georgia and The Republic of Moldova, Propaganda Made-to Measure: How Our Vulnerabilities Facilitate Russian Influence*. Proiect ASYMMETRIC THREATS PROGRAMME, București: GlobalFocus Center, 2018. Accessed 08 24, 2022. <https://www.global-focus.eu/wp-content/uploads/2018/03/Propaganda-Made-to-Measure-How-Our-Vulnerabilities-Facilitate-Russian-Influence.pdf>.
152. Președintele Joseph Robinette Biden, Jr. *www.whitehouse.gov*. Martie 2021. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> (accesat Iunie 11, 2022).
153. —. „The White House.” *www.whitehouse.gov*. 15 Februarie 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/02/15/remarks-by-president-biden-providing-an-update-on-russia-and-ukraine/> (accesat Aprilie 01, 2022).
154. —. „The White House.” *www.whitehouse.gov*. 18 Februarie 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/02/18/remarks-by-president-biden-providing-an-update-on-russia-and-ukraine-2/> (accesat Aprilie 01, 2022).
155. —. *The White House*. 24 Februarie 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/02/24/remarks-by-president-biden-on-russias-unprovoked-and-unjustified-attack-on-ukraine/> (accesat Martie 07, 2022).

156. —. *The White House*. 26 Martie 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/03/26/remarks-by-president-biden-on-the-united-efforts-of-the-free-world-to-support-the-people-of-ukraine/> (accesat Mai 04, 2022).
157. —. *The White House*. 24 Martie 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/03/24/remarks-by-president-biden-in-press-conference-7/> (accesat Aprilie 01, 2022).
158. Președintele Republicii Franceze. *espas.secure.europarl.europa.eu*. 2017. <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/DEFENCE%20AND%20NATIONAL%20SECURITY%20STRATEGIC%20REVIEW%202017.pdf> (accesat Februarie 07, 2022).
159. Președintele Republicii Polonia. *www.bbn.gov.pl*. 2020. https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/National_Security_Strategy_of_the_Republic_of_Poland_2020.pdf (accesat Februarie 07, 2022).
160. Propastop. *propastop*. 06 03 2017. <https://www.propastop.org/eng/2017/03/06/what-is-propastop/> (accesat 08 22, 2022).
161. Raugh, David L. „Is the Hybrid Threat a True Threat?” *Journal of Strategic Security* (University of South Florida Board of Trustees), 2016: 1-13. Accesat 07 17, 2022. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26466774>.
162. Researchfdi . *Researchfdi Investment Attraction*. 08 Februarie 2021. <https://researchfdi.com/world-gdp-largest-economy/> (accesat Februarie 21, 2022).
163. Salomaa, Saara, și Lauri Palsa. *Valtioneuvosto Statsradet*. Editor Ministry of Education and Culture. 16 12 2019. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162065> (accesat 08 04, 2022).
164. Schreier, Fred. *Transforming Intelligence Services: Making Them Smarter, More Agile, More Effective and More Efficient*. Viena: National Defence Academy, 2010.
165. Școala Națională de Studii Politice și Administrative. *Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA)*. 12 2020. <http://snspa.ro/cercetare/proiecte/planificare-strategica-privind-consolidarea-rezilientei-in-fata-dezinformarii-si-a-amenintarilor-de-tip-hibrid/> (accesat 08 05, 2022).

166. Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova. *Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova*. 07 09 2022. <https://www.sis.md/ro/node/1495> (accesat 11 01, 2022).
167. Snyder, Jack. *Myths of Empire, Domestic Politics and International Ambition*. Ithaca, London: Cornell University Press, 1991.
168. Statista Research Department. *statista*. 01 02 2022. https://www.statista.com/topics/7134/social-media-usage-in-romania/#topicHeader__wrappe (accesat 12 12, 2022).
169. Statista. *statista*. 2021. <https://www.statista.com/statistics/1319356/poland-reasons-for-fake-news-emergence/> (accesat 08 11, 2022).
170. Stoltenberg, Jens. *North Atlantic Treaty Organization*. Editor NATO Public Diplomacy Division. 04 Martie 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192739.htm?selectedLocale=en (accesat Martie 11, 2022).
171. Stürmer, Michael. *Putin și noua Rusie*. București: Litera International, 2008.
172. Swedish Civil Contingencies Agency. *Swedish Civil Contingencies Agency*. 2018. <https://www.msb.se/en/rad-till-privatpersoner/the-brochure-if-crisis-or-war-comes/> (accesat 08 22, 2022).
173. The Committee of the Council of Ministers for National Security and Defence Affairs. *gov.pl Website of the Republic of Poland*. 22 02 2022. <https://www.gov.pl/web/primeminister/more-troops-and-more-money-for-defence--the-council-of-ministers-adopted-a-draft-homeland-defence-act> (accesat 08 11, 2022).
174. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. *Hybrid CoE The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats*. <https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats-as-a-phenomenon/> (accesat Mai 26, 2022).
175. The Federal Government. *issat.dcaf.ch*. 2016. <https://issat.dcaf.ch/download/111704/2027268/2016%20White%20Paper.pdf> (accesat Februarie 07, 2022).
176. The Federal Government of Germany. Editor German Federal Ministry of Defence. 2016. <https://issat.dcaf.ch/mwg->

- internal/de5fs23hu73ds/progress?id=tNO6hRezHITMZ8EGsbTJHTU5QZ6UvC6Hn8MXxH31u9w,&dl (accesat 09 15, 2022).
177. The Finland Security Committee. *The Security Committee*. 2013. <https://turvallisuuskomitea.fi/en/security-committee/> (accesat 08 18, 2022).
178. The German Government. *Library of Congress*. 06 07 2021. <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2021-07-06/germany-network-enforcement-act-amended-to-better-fight-online-hate-speech/> (accesat 09 20, 2022).
179. The Government of Finland. *The Security Committee*. Editor The Security Committee. 2017. <https://turvallisuuskomitea.fi/en/security-strategy-for-society/> (accesat 08 03, 2022).
180. The Government of Sweden. *Government Offices of Sweden*. 18 12 2020. <https://www.government.se/government-policy/defence/objectives-for-swedish-total-defence-2021-2025---government-bill-totalforsvaret-20212025/> (accesat 08 22, 2022).
181. —. *Government Offices of Sweden*. 17 06 2021. <https://www.government.se/articles/2021/06/mikael-damberg-and-peter-hultqvist-visited-national-cyber-security-centre/> (accesat 08 22, 2022).
182. The Government of the Republic of Armenia. <http://www.foi.am/>. 2022. http://www.foi.am/u_files/file/DOCs%202022/Strategy_FOICA_CIPE_ENG.pdf (accesat 08 24, 2022).
183. The Ministry of Justice and Public Security. *www.regjeringen.no*. 09 06 2017. <https://www.regjeringen.no/contentassets/39c6a2fe89974d0dae95cd5af0808052/en-gb/pdfs/stm201620170038000engpdfs.pdf> (accesat 09 15, 2022).
184. Treverton, Gregory F., Andrew Thvedt, Alicia R. Chen, Kathy Lee, și Madeline McCue. *Addressing Hybrid Threats*. Bromma: Swedish Defence University, 2018.
185. UNESCO. *UNESCO Diversity of Cultural Expressions*. 2016. <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/media-policy-guidelines-latvia> (accesat 08 25, 2022).
186. United Kingdom Government. „GOV.UK.” *www.gov.uk*. 16 Martie 2021. <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy> (accesat Februarie 07, 2022).

187. United Nations. *United Nations*. 26 Februarie 2022. <https://news.un.org/en/story/2022/02/1112802> (accesat Martie 07, 2022).
188. —. *United Nations*. 02 Martie 2022. <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113152> (accesat Martie 07, 2022).
189. Veridica. *Veridica Stand for Facts*. 2020. <https://www.veridica.ro/p/despre-noi> (accesat 08 23, 2022).
190. —. *Veridica Stand for Facts*. 2020. <https://www.veridica.ro/baza-de-date> (accesat 08 23, 2022).
191. Voicu, Marian. *Veridica*. 12 03 2021. <https://www.veridica.ro/en/analyses/10-russian-fake-narratives-a-little-guide-to-disinformation> (accesat 11 17, 2022).
192. —. *Veridica*. 11 11 2021. <https://www.veridica.ro/en/analyses/how-the-kremlin-disguises-its-disinformation-in-apparently-romanian-narratives> (accesat 11 17, 2022).
193. Walker, Christopher. „What is „Sharp Power”?” *Journal of Democracy* no.3, 2018: 9-23.
194. Walton, Timothy. *Challenges in Intelligence Analysis, Lessons from 1300 BCE to the Present*. New York: Cambridge University Press, 2010.
195. Waszczykowski, Witold Jan. *RAPORT referitor la securitatea în cadrul Parteneriatului estic și rolul politicii de securitate și apărare comune*. Raport - A9-0168/2022, Parlamentul European, 2022. Accesat 08 05, 2022. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0168_RO.html.
196. worldometers. *worldometers*. 2022. <https://www.worldometers.info/ro/> (accesat 03 24, 2022).
197. Yale School of Management. *Yale School of Management Chief Executive Leadership Institute*. 07 03 2023. <https://som.yale.edu/story/2022/almost-1000-companies-have-curtailed-operations-russia-some-remain> (accesat Martie 07, 2023).